

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.18>

SYSTEM ZASAD POLITYKI ADMINISTRACYJNEJ UKRAINY

*Artem Zubko**kandydat nauk prawnych, doktorant**Institutu Badawczego Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)**ORCID ID: 0000-0003-2025-0202**Zubko18@gmail.com*

Adnotacja. Przedmiotem analizy tej publikacji jest polityka administracyjna Ukrainy jako zespół powiązanych ze sobą zasad ideologicznych i pojęciowych, które zostaną poddane wnikliwemu przestudiowaniu, co pozwoli odkryć i zrozumieć jej cele, wartości i logikę funkcjonowania jako samodzielne zjawisko administracyjno-prawne. Stosowanie arsenału ogólnonaukowych metod wiedzy naukowej (analiza i synteza, analiza krytyczna, metoda porównawcza i metoda opisowa itp.) w korelacji z punktem zastosowania specjalnych metod prawnych, w szczególności takich jak: analiza dogmatyczna, porównawcza analiza prawna, modelowanie prawne, przedstawiono system zasad polityki administracyjnej Ukrainy (którego część stanowi już integralny element krajowego systemu prawnego, a druga koniecznie musi znaleźć w nim swoje uprzedmiotowienie). Rozważanie postawionych zagadnień kończy się podsumowaniem istnienia korelacji między ustalonymi tradycyjnymi zasadami ideowymi i koncepcyjnymi sprawowania rządzącego wpływu państwa na państwo i stosunki społeczne a współczesnymi wymaganiami mającymi na celu doskonalenie procesów zarządzania i osiąganie celów strategicznych państwa rozwój państwa.

Słowa kluczowe: polityka administracyjna, służba publiczna, reguły ideologiczne i pojęciowe, instytucje społeczeństwa obywatelskiego, stosunki polityczno-administracyjne, służba polityczna, zasady, administracja publiczna.

THE SYSTEM OF PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE POLICY IN UKRAINE

*Artem Zubko**Ph.D. in Law, Doctoral Student,**Scientific Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)**ORCID ID: 0000-0003-2025-0202**Zubko18@gmail.com*

Abstract. The object of analysis in this publication is the administrative policy of Ukraine as a set of interconnected ideational-conceptual rules that undergo thorough examination. This analysis allows for the identification and understanding of its goals, values, and the logic of functioning as an independent administrative-legal phenomenon. By applying a range of interdisciplinary scientific methods (analysis and synthesis, critical analysis, the comparative method, the descriptive method, etc.) in correlation with the application of special legal methods, such as doctrinal analysis, comparative legal analysis, and legal modeling, the system of principles of administrative policy in Ukraine is presented. Part of these principles is already an integral element of the domestic legal system, while others must necessarily find their objectification in it. The discussion of the stated issues is concluded by summarizing the presence of a correlational connection between established traditional ideational-conceptual rules of state influence on state and social relations and modern requirements aimed at improving management processes and achieving the strategic goals of state development.

Key words: administrative policy, civil service, civil society institutions, ideational-conceptual rules, political service, politico-administrative relations, principles, public administration.

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

*Артем Зубко**кандидат юридичних наук, докторант**Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)**ORCID ID: 0000-0003-2025-0202**Zubko18@gmail.com*

Анотація. Об'єктом аналізу цієї публікації є адміністративна політика України як звід об'єднаних між собою ідейно-концепційних правил, які підлягають ретельному вивченню, що дозволить виявити та зрозуміти її цілі, цінності та логіку функціонування як самостійного адміністративно-правового феномену. Застосовуючи арсенал загальнонаукових методів наукового пізнання (аналіз та синтез, критичний аналіз, метод порівняння та описовий метод тощо) у кореляції із точком застосуванням спеціально-юридичних, зокрема таких як: догматичний аналіз, порівняльно-правовий аналіз, правового моделювання представлено систему принципів адміністративної політики України (частина з яких вже є невід'ємним елементом вітчизняної правової системи, а інша – має обов'язково знайти у ній свою об'єктивізацію). Розгляд заявленої проблематики завершено узагальненням про наявність коре-

ляційного зв'язку між усталеними традиційними ідейно-концепційними правилами здійснення керівного впливу держави на державні і суспільні відносини та сучасними вимогами, спрямованими на вдосконалення управлінських процесів і досягнення стратегічних цілей розвитку держави.

Ключові слова: адміністративна політика, державна служба, ідейно-концепційні правила, інститути громадянського суспільства, політико-адміністративні відносини, політична служба, принципи, публічне адміністрування.

Вступ. Принципи відіграють роль орієнтирів у формуванні права. Зокрема, еволюція права походить від ідей до норм, потім через реалізацію норм – до суспільної практики. Саме починаючи з появи ідей, а ідея досить часто формується у вигляді правового принципу, принцип визначає, направляє розвиток права (Зайчук, 2012: 22). Аналогічно можна стверджувати й про принципи адміністративної політики України. Схоже на еволюцію права, принципи адміністративної політики переходять від абстрактних ідей до конкретних нормативних правил, а потім втілюються у практичну діяльність управлінських структур.

Наразі адміністративна політика України є своєрідним адміністративно-правовим феноменом, зміст та сутність якого потребує додаткового вивчення. Оскільки будь-яка правова діяльність, наукова чи практична, ґрунтується на певних принципах, дослідження принципів її формування та реалізації є важливим етапом в розумінні цього феномену.

Основна частина. З огляду на зазначене, метою цієї наукової статті є формулювання системи та аналіз основних принципів адміністративної політики України.

З цього приводу слід зазначити, що загалом у юридичній науці вчення про принципи є доволі ґрунтовним. Зрозуміло, що кожна епоха витягає на передній план основні концепції про світ, і однією з причин цього є відкрите невдоволення попередніми моделями управління та ідеологічними установками. Критика старих стереотипів завжди призводить до інтенсивного пошуку нових універсальних рішень. Зокрема, як зазнає О. Басай, термін «принцип» ототожнювався у філософів Стародавньої Греції з уявленнями про основу, початок, джерела, першопричину. Римськими юристами принципи використовувалися не як самостійні регулюючі начала, а як відправні ідеї, якими вони керувалися у систематизації правових інститутів. Водночас серед юристів XII ст. переважала думка, що фундаментальні правові принципи мають не тільки логічний аспект, будучи підпорядкованими розуму, але й моральний, будучи підпорядкованими совісті. Наразі ж у цьому дискусії правові дискусії і дослідження пов'язані передусім із переоцінкою змісту та переліку принципів (Басай, 2018: 35, 36) конкретного явища, процесу чи дії, адже вбачається, що основні його онтологічні та гносеологічні властивості є вивченими та достатньо обґрунтованими. Однак, справедливим буде уточнення, що принципи необхідно розуміти відповідно до духу часу та типу держави, адже світогляд людей змінюється й еволюціонує з плином часу, тип його основи вкорінюється у свідомість людей залежно від типу суспільства (Басай, 2018: 36).

Відповідно, об'єктом аналізу цієї публікації є адміністративна політика України як звід об'єднаних між собою ідейно-концепційних правил, які підлягають ретельному вивченню, що дозволить виявити та зрозуміти її цілі, цінності, та логіку функціонування як самостійного адміністративно-правового феномену.

Тому у цьому дослідженні необхідно застосувати арсенал загальнонаукових методів наукового пізнання (аналіз та синтез, критичний аналіз, метод порівняння та описовий метод тощо) у кореляції із точком застосуванням спеціально-юридичних, зокрема таких як: догматичний аналіз, порівняльно-правовий аналіз, правового моделювання.

Результати та їх обговорення. Формування сучасної демократичної правової держави, що здатна до адаптації та еволюціонування у контексті змін геополітичного середовища – основний напрямок розвитку української державності. В умовах поствоєнного відновлення, яке очікує на Україну, тим більшим буде успіх у відбудові країни, чим більш дієздатним буде її керівництво і державна служба у їх взаємодії з громадянським суспільством (Новікова, 2023: 41).

Правові аспекти адміністративної політики проявляються шляхом становлення системи правових принципів, які впливають на форми організації влади та роботу державних органів, а також визначення напрямків політики держави. Зокрема, історичне закріплення правових засад формування органів державної влади можна простежити на прикладі «трудового принципу», який проголосував у Декларації від 1918 року, що влада в Україні має належати лише працюючим класам, а саме робітництву та селянству (Любовець, 2019: 79). Б. Кінаш, вивчаючи правові аспекти державного будівництва акцентує увагу на хаотичності процесів державного будівництва, які обумовлюються як конструктивними, так і деструктивними процесами суспільного життя. Науковець визначає, що подолання таких процесів можливе лише шляхом формування основоположних засад державного будівництва, якими виступають його принципи (Кінаш, 2011: 27).

У цьому контексті важливо уточнити співвідношення між категоріями «адміністративна політика» та «державне будівництво». Зокрема перше репрезентує не тільки діяльність з формування державного буття, а й включає механізми регулювання парламентсько-урядових та внутрішньоурядових політико-адміністративних відносин, міжінституційних зв'язків загалом (у тому числі – з інститутами громадянського суспільства), забезпечуючи баланс та координацію дій владними структурами. Тобто принципи адміністративної політики є інтегрованим виразом системи ідейно-концепційних правил формування державного буття, належної організації політико-адміністративних відносин, а також ефективної політичної комунікації влади з громадянським суспільством.

Опрацювання значного масиву літературних джерел дозволяє виокремити наступні принципи адміністративної політики України.

1. Принцип поділу влади.

Логіка боротьби між політичними силами зумовлює необхідність поділу влади на три гілки – законодавчу, виконавчу і судову задля підвищення ефективності управління багатовимірним і технологічно ускладненим суспільством. Цей поділ диктується необхідністю: 1) чіткого визначення функцій, компетенції і відповідальності основних державних органів управління; 2) забезпечення державним органам можливості контролювати одне одного на конституційній основі; 3) унеможливлення зловживання владою. Принцип поділу влади передбачає створення противаг кожному з її видів. Оскільки державна влада єдина, то її гілки мають постійно взаємодіяти, а це не може не породжувати їх суперництва за розширення своїх функцій: законодавча влада намагається перебирати на себе деякі функції виконавчої і навпаки. Для того, щоби не сталося поглинання однією гілкою влади функцій іншої, на основі тривалої політичної практики було вироблено систему стримувань і противаг. Її суть полягає в тому, щоб не дати можливості жодній з них залишатися безконтрольною (Алексеевко, 2011: 10).

2. Принцип симетрії.

Свого часу Н. Нижник використала поняття «принцип симетрії» для опису такої системи державної влади, яка б була не лише ефективною, але й збалансованою, що, в свою чергу, є надійною гарантією демократизму держави, її стабільності, мінімізації конфліктів між різними гілками державної влади (Нижник, 2002). Більшою мірою йдеться про забезпечення балансу повноважень органів влади, розподілу сфер управління між державним та самоврядним сектором, уникнення компетенційних конфліктів.

3. Принцип внутрішньоорганізаційної та міжінституційної взаємодії на основі діалогізації.

Характер, динаміка і вплив комунікативних зв'язків формуються на підставі сучасних концепцій діалогізації, в основі яких методологічний підхід – діяльнісний, інструментальний (сформований на основі філософії прагматизму), діалогічно-прагматичний. Розрізнення ключових понять «комунікативна взаємодія», «координація», «співробітництво», «правова допомога» підтверджує змістове їх поєднання у правовій діяльності як засобах взаємодії. Сформувавшись як ефективний засіб регулювання суспільних взаємин, правовий діалог постає важливим інструментом, який створює соціально-комунікативний спосіб буття і реалізації права, функціонування правової системи, а також здійснює вплив на соціальноправову свідомість та комунікативне мислення суб'єкта права (Франків, 2013: 58–59). Тому означений принцип передбачає системне і систематичне спільне та узгоджене щодо стратегії і методів співробітництво рівноправних подекуди суб'єкт-об'єктних або суб'єкт-суб'єктних інститутів права, спрямоване на досягнення поставленої мети за умови довіри, професіоналізму та взаємної відповідальності за наслідки професійної діяльності (Франків, 2013: с. 46).

4. Принцип зрозумілих правил.

У загальному сенсі «принцип зрозумілих правил» (understandable rules) охоплює собою такі характеристики відповідного акта законодавства як, зокрема, чіткість, точність, недвозначність, зрозумілість, узгодженість, доступність, виконуваність, передбачуваність та послідовність. Ці характеристики стосуються як положень будь-якого акта (норм права, які в ньому містяться), так і взаємозв'язку такого акта з іншими актами законодавства такої ж юридичної сили (Берназюк, 2020). Більш розширено його можна трактувати як можливість одного суб'єкта бути впевненим у передбачуваності дій іншого суб'єкта щодо їхніх наслідків.

Крім того, його сутність можна схарактеризувати через наявність певної процедури (взаємодії, узгодження, планування тощо) та термінів її реалізації з встановленням міри та обсягу відповідальності за порушення етапності походження кожної стадії чи окремої її частини.

5. Принцип нової демократії.

Принцип нової демократії означає створення систем управління, які дають право голосу тим, хто буде нести витрати, коли прийматиметься рішення. Це також означає зобов'язання тих хто має повноваження на прийняття рішень, нести відповідальність за власні дії, що приносять шкоду іншим (Зварич, 2016: 29).

6. Принцип стійкості.

У контексті принципу стійкості йдеться про забезпечення безперервності системи керування справами держави, зокрема здатність відповідних суб'єктів приймати, роз'яснювати й реалізовувати рішення; необхідність виконання рішень у законний, ефективний і підзвітний спосіб, навіть у кризових умовах (НАТО, 2016). Загалом його сутність полягає у готовності різних суб'єктів до всього спектра загроз будь-якого походження, особливо в кризові періоди (Резнікова, 2018: 9).

7. Принцип ненульового (прийняттого) ризику.

Відповідно до цього принципу «необхідно намагатися досягти такого рівня ризику в усіх сферах життєдіяльності, який можна розглядати як прийнятний». Зазначений принцип дуже близький до концепту національної стійкості (Резнікова, 2018: 9).

8. Принцип стратегічної стабільності.

Цей принцип означає дотримання попередньо проголошених цілей, пріоритетів та напрямів розвитку країни. Він передбачає розробку та реалізацію довгострокових стратегій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку у відрив від зміни політичної влади.

Слід зазначити, що з одного боку, сьогодні діяльність багатьох органів виконавчої влади «в'язне» у поточних справах, випускаючи з поля зору стратегічні завдання і цілі, зводиться лише до оперативного реагування

на виникаючі проблеми, до своєрідного «латання дірок», за яким не проглядається довгострокова мета діяльності суб'єктів. Як результат, такий підхід призводить до неефективності управління, не даючи органам влади досягати своїх головних цілей (Шипілова, 2023: 5). Втім з іншого боку, на прикладі змін до Конституції України бачимо, що вони збігалися з приходом до влади нових президентів (Корзун, 2019).

9. Принцип політико-адміністративної інтеграції.

Цей принцип спрямований на утвердження спільності інтересів між різними суб'єктами державно-управлінської системи, що слугує формуванню інститутів, які забезпечують прийняття та реалізацію консолідованих рішень. Важливим питанням сьогодні для України в даному контексті є вироблення критеріїв спільності, які б були загальноприйнятими і рівною мірою поділялися усіма учасниками державно-управлінської діяльності. На думку А. Етціоні, політико-адміністративна інтеграція виконує три основні функції, серед яких: а) ефективний контроль над використанням засобів насильства (хоча воно і може делегувати частину цієї монополії окремим членам); б) виступає стратегічним центром прийняття рішень, який впливає на розподіл ресурсів і винагород у суспільстві; в) забезпечує політичну ідентифікацію політично свідомих громадян (Etzioni, 2013: 79). Відповідно до цього, принцип політико-адміністративної інтеграції покликаний сприяти узгодженості політичних та адміністративних інститутів з метою реалізації спільних цілей, інтересів та потреб, що слугувало б впорядкуванню суспільної життєдіяльності. Таке впорядкування здебільшого уявляється можливим лише за умови забезпечення участі громадської в політичній та адміністративній системі організації суспільства. Для цього мають бути чітко відпрацьовані нормативні стандарти демократії, які були імперативними для здійснення політико-адміністративної інтеграції (Власенко, 2016).

10. Принцип адміністративної раціоналізації.

Як імператив, цей принцип передбачає не тільки вигодові й затратні критерії, а й низку інших, зокрема таких як цінність, доступність, своєчасність тощо (Даниленко, 2019: 225) характеризуючи: критерій об'єктивності (реалістичності) – суспільно значущий результат діяльності органу влади реально існує; критерій вимірюваності – практичну можливість визначення розміру суспільно значущого результату у вартісному вираженні; критерій публічності (інформативності) – можливість використання суспільно значущого результату для інформування суспільства і влади про важливість підсумків діяльності органу влади (Обушна, 2015: 53).

Означена система не є вичерпною. Звернення до наукової доктрини дає можливість визначити, що ефективна реалізація державних завдань та функцій унеможливлена без використання людських ресурсів на основі всебічного розвитку особи, підвищення рівня її професіоналізму, реалізації здібностей та особистих інтересів державного (Пузанова, 2009: 53) та політичного службовця в процесі трудової діяльності (Пузанова, 2009: 53). Йдеться про те, що в контексті пізнання феномену адміністративної політики України окремої уваги вимагає питання належного функціонування державної та політичної служби. Причому питання про принципи державної та публічної служби є важливим у структурі інститутів (Пузанова, 2009: 53) державної та публічної служби неспроста, адже вказує на основоположні риси, характеристики, важливий зміст і значення цих служб, а також на головні юридичні положення в структурі однойменних правових інститутів (Пузанова, 2009: 53).

Першочергова важливість принципів державної служби підтверджується тим, що насамперед вони закріплені в Конституції України (ст. 3, 17, 19 – відповідальність органів виконавчої влади (посадових осіб) за доручену справу перед людьми й державою, ст. 6 – поділ влади на законодавчу, виконавчу й судову, ст. 8 – верховенство права, ст. 17 – соціальний захист службовців, ст. 24 – рівність прав громадян перед законом, ст. 37 – політична нейтральність) (Конституція України, 1996). Більш спеціальні принципи, що безпосередньо характеризують специфіку державної служби свого часу були закріплені в Законі України «Про державну службу» 1993 р. (ст. 3) Також вони отримали законодавче підґрунтя у новому Законі України «Про державну службу» 2015 р. (ст. 4) та інших нормативно-правових актах (Васильківська, 2016: 88). Йдеться зокрема про такі принципи як: 1) верховенства права – забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави; 2) законності – обов'язок державного службовця діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; 3) професіоналізму – компетентне, об'єктивне і неупереджене виконання посадових обов'язків, постійне підвищення державним службовцем рівня своєї професійної компетентності, вільне володіння державною мовою і, за потреби, регіональною мовою або мовою національних меншин, визначеною відповідно до закону; 4) патріотизму – відданість та вірне служіння Українському народові; 5) добросовісності – спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень; 6) ефективності – раціональне і результативне використання ресурсів для досягнення цілей державної політики; 7) забезпечення рівного доступу до державної служби – заборона всіх форм та проявів дискримінації, відсутність необґрунтованих обмежень або надання необґрунтованих переваг певним категоріям громадян під час вступу на державну службу та її проходження; 8) політичної неупередженості – недопущення впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утримання від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов'язків; 9) прозорості – відкритість інформації про діяльність державного службовця, крім випадків, визначених Конституцією та законами України; 10) стабільності – призначення державних службовців безстроково, крім випадків, визначених

законом, незалежність персонального складу державної служби від змін політичного керівництва держави та державних органів (Закон України «Про державну службу», 2015). Разом із тим єдиного вичерпного переліку нормативно закріплених принципів немає, оскільки вони є досить різноманітними, численними і взаємоумовненими (Васильківська, 2016: 88).

Свою чергою, політична служба ґрунтується на принципах: демократії, соціальної спрямованості, відповідальності перед громадянами, гласності і прозорості, діалогу та компромісу, толерантності, захисту публічного інтересу тощо.

Зрештою, слід також наголосити, що невід’ємною частиною адміністративної політики України є принципи забезпечення взаємодії держави та громадянського суспільства, зокрема: 1) участі інститутів громадянського суспільства у нормотворчій діяльності держави, яка забезпечується участю у розробленні та обговоренні проектів нормативно-правових актів; 2) участі інститутів громадянського суспільства у правозастосовчій діяльності держави, яка забезпечується шляхом: а) передачі повністю повноважень державних органів; б) передачі частково повноважень державних органів; в) громадського контролю; 3) участі інститутів громадянського суспільства у правоохоронній діяльності держави, яка забезпечується шляхом: а) реалізації права складати протоколи про адміністративні правопорушення; б) участі інститутів громадянського суспільства у діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню охорони громадського порядку; в) реалізації права вживати спільно з працівниками поліції заходів до припинення адміністративних правопорушень і злочинів; г) участі інститутів громадянського суспільства з органами Державної прикордонної служби України в охороні державного кордону (Семьоркіна, 2011).

Висновки. Таким чином, розгляд піднятої проблематики переконливо демонструє кореляцію між ustalеними традиційними ідейно-концепційними правилами здійснення керівного впливу держави на державні і суспільні відносини та сучасними вимогами, спрямованими на вдосконалення управлінських процесів і досягнення стратегічних цілей розвитку держави. Зокрема нами представлено систему принципів адміністративної політики України частина з яких вже є невід’ємним елементом вітчизняної правової системи, а інша – має обов’язково знайти у ній свою об’єктивізацію.

Список використаних джерел:

1. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 22–28.
2. Басай О. В. До питання про розвиток вчення про принципи цивільного права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2018. № 36. Т. 2. С. 34–37.
3. Новікова М. М., Семко М. О. Фактори розвитку вітчизняного державного будівництва: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 41–43.
4. Любовець О. М. «Трудовий принцип» як модель національно-державного будівництва доби Директорії УНР. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147(1). С. 79–83.
5. Кінаш Б. С. Правові аспекти державного будівництва в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 1(1). С. 25–29.
6. Алексєєнко І. Взаємодія гілок влади як чинник розвитку форми правління в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*. 2011. № 1. С. 8–16.
7. Нижник Н. Р. Верховна Рада і Кабінет Міністрів: правила симетрії. *Віче*. 2002. №4 (121).
8. Франків Л. С. Комунікативна взаємодія правоохоронних органів у філософсько-правовій діалогічно-прагматичній проекції: дис. канд. юрид. наук: 12.00.12; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2013. 217 с.
9. Берназюк Я. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону. *Судова влада України: офіційний сайт*, 2020. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1011199>
10. Зварич Р. Є. Альтерглобальні принципи стійкості суспільства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Економіка і менеджмент». 2016. № 21. С. 27–31.
11. Allies move forward on enhancing NATO’s resilience. *NATO*, 2016. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_135288.htm?selectedLocale=en
12. Резнікова О. О. Розробка стратегії національної безпеки з урахуванням принципів національної стійкості. *Стратегічна панорама*. 2018. № 2. С. 5–11.
13. Шипілова Л. М. Стратегічне планування у сфері національної безпеки: курс лекцій. К. : ВПЦ «Київський університет», 2023. 143 с.
14. Корзун М. День Конституції: як Україна змінювала свій Основний закон. *Факти*, 2019. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20190628-den-konstytutsiyi-yak-ukrayina-zminyuvala-svij-osnovnyj-zakon/>
15. Etzioni A. *Political Unification: A Comparative Study of Leaders and Forces*. N.Y. : Holt, Rinehart and Winston, 2013. 346 p.
16. Власенко С. Г. Оптимізаційні принципи інституціоналізації політичної та адміністративної інтеграції у демократизації державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 8.
17. Даниленко А. О. Основні фактори впливу на адміністративну результативність та ефективність публічного адміністрування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 224–226.
18. Обушна Н. Результативність та ефективність управління – парадигма сучасного публічного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 4. С. 47–60.
19. Пузанова Т. А. Поняття та значення принципів державної служби. *Право і Безпека*. 2009. № 5. С. 53–56.

20. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України: офіційний сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
21. Васильківська В. Теоретико-правова характеристика новітніх принципів державної служби з урахуванням законодавчих перетворень. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 87–91.
22. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
23. Семьоркіна О. М. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. Міністерство юстиції України: Роз'яснення Мін'юсту України від 03.02.2011. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11#Text>

References:

1. Zaychuk O. V. (2012). Pryntsypy prava v konteksti rozvytku zahalnoi teorii derzhavy i prava [Principles of law in the context of the development of the general theory of state and law]. *Almanakh prava*, 3, p. 22–28. [in Ukrainian].
2. Basai O. V. (2018). Do pytannia pro rozvytok vchennia pro pryntsypy tsyvilnoho prava [On the issue of the development of the doctrine of the principles of civil law]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 36: 2, p. 34–37. [in Ukrainian].
3. Novikova M. M., Semko M. O. (2023). Faktory rozvytku vitchyznianoho derzhavnogo budivnytstva: teoretyko-pravovyi aspekt [Factors of development of domestic state building: theoretical and legal aspect]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 2, p. 41–43. [in Ukrainian].
4. Liubovets O. M. (2019). "Trudovyi printsyp" yak model natsionalno-derzhavnogo budivnytstva doby Dyrektorii UNR ["Labor principle" as a model of national-state building in the era of the Directorate of the UNR]. *Hileia: naukovyi visnyk*, 147(1), p. 79–83. [in Ukrainian].
5. Kinash B. S. (2011). Pravovi aspekty derzhavnogo budivnytstva v Ukraini [Legal aspects of state building in Ukraine]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 1(1), p. 25–29. [in Ukrainian].
6. Alekseenko I. (2011). Vzaïmodiia hilok vlady yak chynnyk rozvytku formy pravlinnia v suchasniï Ukraini [Interaction of branches of power as a factor in the development of the form of governance in modern Ukraine]. *Politychnyi menedzhment*, 1, p. 8–16. [in Ukrainian].
7. Nyzhnyk N. R. (2002). Verkhovna Rada i Kabinet Ministriv: pravyla symetrii [Verkhovna Rada and the Cabinet of Ministers: rules of symmetry]. *Viche*, 4 (121). [in Ukrainian].
8. Frankiv L. S. (2013). Komunikatyvna vzaïmodiia pravookhoronnykh orhaniv u filozofsko-pravovii dialohichno-prahmatychnii proektsii [Communicative interaction of law enforcement agencies in the philosophical-legal dialogical-pragmatic projection] : dys. kand. yuryd. nauk: 12.00.12; *Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav*, 217 p. [in Ukrainian].
9. Bernaziuk Ya. (2020). Kategoria "iakist zakonu" yak skladova pryntsypu verkhovenstva prava ta harrantiia zastosuvannia sudom naibilsh spryiatlyvoho dlia osoby tlumachennia zakonu [The category "quality of law" as a component of the principle of the rule of law and a guarantee of the court's application of the most favorable interpretation of the law]. *Supreme court*, URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1011199>[in Ukrainian].
10. Zvarich R. Ye. (2016). Alterlobalni pryntsypy stiikosti suspilstva [Alterglobal principles of societal stability]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 21, p. 27–31. [in Ukrainian].
11. NATO (2016). Allies move forward on enhancing NATO's resilience. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_135288.htm?selectedLocale=en[in English].
12. Reznikova O. O. (2018). Rozrobka stratehii natsionalnoi bezpeky z urakhuvanniam pryntsypiv natsionalnoi stiikosti [Development of the national security strategy taking into account the principles of national resilience]. *Stratehichna panorama*, 2, p. 5–11. [in Ukrainian].
13. Shpilova L. M. (2023). Stratehichne planuvannia u sferi natsionalnoi bezpeky [Strategic planning in the field of national security]: kurs lektsii [a lecture course]. K: *VPTs «Kyivskiy universytet»*, 143 p. [in Ukrainian].
14. Kozhun M. (2019). Den Konstytutsii: yak Ukraina zminiuvala svii [Constitution Day: how Ukraine changed its Basic Law]. *Facts*, URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20190628-den-konstytutsiyi-yak-ukrayina-zminyuvala-svij-osnovnyj-zakon/> [in Ukrainian].
15. Etzioni A. (2013). *Political Unification: A Comparative Study of Leaders and Forces*. N.Y.: Holt, Rinehart and Winston, 346 p. [in English].
16. Vlasenko S. H. (2016). Optymizatsiini pryntsypy instytutsionalizatsii politychnoi ta administratyvnoi intehratsii u demokratyzatsii derzhavnogo upravlinnia [Optimization principles of institutionalization of political and administrative integration in the democratization of state governance]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 8. [in Ukrainian].
17. Danylenko A. O. (2019). Osnovni faktory vplyvu na administratyvnu rezultyvnist ta efektyvnist publichnogo administruvannia [Main factors influencing administrative performance and efficiency of public administration]. *Porivnialno-analitychne pravo*, 6, p. 224–226. [in Ukrainian].
18. Obushna N. (2015). Rezultyvnist ta efektyvnist upravlinnia – paradyhma suchasnoho publichnogo upravlinnia [Effectiveness and efficiency of management – the paradigm of modern public administration]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, 4, p. 47–60. [in Ukrainian].
19. Puzanova T. A. (2009). Ponyattia ta znachennia pryntsypiv derzhavnoi sluzhby [Concept and significance of the principles of civil service]. *Pravo i Bezpeka*, 5, p. 53–56. [in Ukrainian].
20. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official website*, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

21. Vasylykivska V. (2016). Teoretyko-pravova kharakterystyka novitnikh pryntsyviv derzhavnoi sluzhby z urakhuvanniam zakonodavchykh peretvoren [Theoretical and legal characteristic of modern principles of civil service with regard to legislative transformations]. *Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 10, p. 87–91. [in Ukrainian].
22. Pro derzhavnu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 № 889-VIII [On Civil Service: Law of Ukraine dated December 10, 2015, No. 889-VIII]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official website*, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].
23. Semorkina O. M. (2011). Vzaiemodiia derzhavy ta institutiv hromadianskoho suspilstva [Interaction of the state and institutions of civil society]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official website*, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11#Text> [in Ukrainian].